

ULOGA ZBOROVOĐE U CRKVI

PROMIŠLJANJA NAKON VIŠEGODIŠNJEGA DJELOVANJA U ULOZI ZBORSKOGA DIRIGENTA

Sažetak predavanja održanoga 1. travnja 2023. u Nadbiskupijskom pastoralnom institutu u Zagrebu na Susretu voditelja zborova mladih koji djeluju u župama i uz samostane na području Zagrebačke nadbiskupije

Glazba kao nematerijalna umjetnost ima velik i neposredan utjecaj na čovjekov duh te predstavlja veoma moćan medij u radu s ljudima. Slijedom toga, jedan zborovođa, tj. voditelj glazbenoga života u nekoj župnoj zajednici ima, osim odgovornosti za glazbu, i brigu za duhovni život povjerenih mu ljudi. Sve to vodi zaključku da je njegova uloga u vođenju crkvenoga zbora ili ansambla veoma kompleksna i zahtjevna. O čemu sve jedan zborovođa treba voditi računa u svojem radu?

Rekla bih da su to sljedeća područja:

1. trajna osobna glazbena i duhovna formacija
2. uvježbavanje zbora ili ansambla
3. odabir glazbe za liturgiju (sv. misu)
4. suradnja sa zborovođama i skladateljima.

1. Trajna osobna glazbena i duhovna formacija

Nakon brojnih susreta s glazbenicima koji djeluju u Crkvi, zaključila sam da rijetko koji glazbenik tijekom svoje redovite naobrazbe dobije sva znanja i vještine koje su mu potrebne u radu, a to se posebno ističe kod crkvenih glazbenika koji nisu prošli redoviti studij crkvene glazbe. Nekima npr. nedostaju potrebna znanja iz vokalne tehnike, nekima iz dirigiranja, harmonije, kompozicije, sviranja orgulja, crkvene glazbe, liturgije... Treba imati u vidu i da neki voditelji cr-

kvenih zborova/ansambala te skladatelji duhovnih pjesama nisu profesionalni glazbenici. U tom slučaju potrebno je suočiti se s nedostatnošću stečenih znanja i pronaći način za dodatnu naobrazbu. Ovdje bih istaknula dva izvrsna primjera iz redova Crkve: osobe koje su kroz privatnu naobrazbu stekle, odnosno upotpunile svoja znanja iz harmonije radi obrade duhovnih pjesama za različite ansamble te improvizacije na orguljama. Prigoda za dodatno stjecanje znanja može biti i u okviru različitih seminara, stručnih skupova, predavanja, radionica...

I meni samoj, kao voditeljici AZBSI Palma (1991. – 1996.) nedostatna su bila znanja stečena redovitom naobrazbom na Muzičkoj akademiji. Pri tome mislim na poznavanje gregorijanskoga pjevanja, sviranja orgulja i temeljitije poznavanje liturgije o kojima sam dodatno poslije učila na Institutu za crkvenu glazbu u Zagrebu.

U vrijeme pandemije i *online* nastave također smo morali stjecati nova znanja potrebna npr. za nastajanje virtualnih zborova.

Uz gore navedeno ide i kontinuirano proučavanje i istraživanje literature prikladne za povjereni nam zbor.

Valjalo bi ozbiljno razmisliti u skoroj budućnosti o osnivanju odjela za zborско dirigiranje te odjela za kompoziciju na našem Institutu za crkvenu glazbu (po uzoru na europske ustanove toga

tipa) jer muzičke akademije ne mogu educirati kadrove koji bi u potpunosti odgovarali potrebama Crkve kada su u pitanju liturgijska glazba i vođenje crkvenih zborova. Naravno, preduvjet za to jest i razumijevanje odgovornih osoba, tj. svećenika o važnosti glazbe u liturgiji, što će u konačnici voditi zapošljavanju, odnosno honoriranju glazbenika u Crkvi. U nekim župama to je već sada lijepo riješeno.

Osim glazbene, tu je svakako i kontinuirana osobna duhovna formacija potrebna prije svega zbog vlastitoga odnosa s Bogom, koji prenosimo i na svoj rad. Uz svakodnevnu molitvu, taj oblik formacije može biti kroz čitanje duhovne literature, različite duhovne susrete, obnove te razgovore sa svećenicima i Bogu posvećenim osobama, obavljanje duhovnih vježbi... kako već komu koji oblik više odgovara. Sve to treba se u konačnici odražavati i u svakodnevnom životu jednoga zborovođe.

2. Uvježbavanje zbora ili ansambla

Ako u župi još ne postoji zbor ili ansambl, u suradnji sa župnikom ili kape lanom, koji najbolje poznaju svoje župljane, treba pozvati ciljanu skupinu ljudi (mladi, djeca, uzrast srednjih godina...) na suradnju. Negdje će možda biti moguće i organizirati audicije, kao što je to slučaj u AZBSI Palma. U dogovoru s novoizabranim članovima, valja pronaći i najpovoljnije termine za rad. Ako već postoji zbor ili ansambl, važno je uvažavati postojeće članove, njihov trud i na pozitivnim stečevinama raditi na daljnjoj kvaliteti te kontinuirano primati u članstvo nove pjevače.

Na početku sezone, a to je obično u jesen, treba okvirno postaviti dugoročne ciljeve tijekom crkvene godine: projekte (glavna euharistijska slavlja, gostovanja izvan župe, smotre, natjecanja, snimanje...) i skladbe koje će se izvoditi (mise, moteti, koralni, pjesme...).

Važni su i kratkoročni ciljevi, tj. ciljevi koje želimo postići na jednoj probi ili u

nekom kraćem razdoblju (pročitati notni tekst, pročistiti intonaciju, izraditi dikciju, fraziranje, ton...). U većini slučajeva nemamo na raspolaganju mnogo termina za rad. Stoga je važno da za probu budemo kvalitetno pripremljeni kako bi ona bila što učinkovitija. Pri tome je jako važno voditi računa o toploj i poticajnoj atmosferi za rad. Učinak je još bolji ako je taj rad popraćen potporom u obliku kek sa, grickalica, čaja i sl. Imajmo na umu da nam pjevači/svirači najčešće dolaze nakon svojih redovitih obveza, umorni, često i gladni. Takvom potporom pokazat ćemo im svoje poštovanje i razumijevanje njihovih potreba i problema.

Osim toga, na kraju pjevačke sezone, koja je obično u lipnju, dobrim su se pokazale različite pohvalnice i mali darovi za članove koji su bili najredovitiji, iznimno angažirani i sl.

Rad na duhovnosti u crkvenom zboru nije ništa manje važan. Pjevači će lakše interpretirati skladbe/pjesme ako dobro razumiju duhovnu poruku teksta. Osim toga, dobit će potrebnu snagu i motivaciju za redovitost u radu i dolascima na sv. mise kao i u svojem svakodnevnom životu. Uvjeren sam da će u tom nastojanju oko dobrog duhovnog ozračja u zboru prepoznati brigu i ljubav za svakoga od njih pojedinačno. Ovdje moram istaknuti prekrasan primjer iz vlastita iskustva čija se tradicija nastavlja i dalje, a to je skrb svećenika (u moje vrijeme isusovca p. Ante Lozuka) za duhovni život pjevača. Osim što je nazočio gotovo svim probama i pjevao, održavao je tjedne duhovne nagovore, razgovarao s pjevačima na tu temu koliko god je bilo potrebno, organizirao duhovne vježbe. Tako je AZBSI Palma bio zbor (a i danas je uz pomoć p. Damira Kočiša) bogat ne samo glazbenim već i brojnim duhovnim plodovima, od kojih mogu istaknuti mnoga obraćenja, kvalitetne brakove i pokoje duhovno zvanje. Vjerujem da bi se većina svećenika u župama rado odazvala na takav oblik suradnje.

3. Odabir glazbe za liturgiju (sv. misu)

Glazba u liturgiji nije nekakav estetski dodatak već predstavlja samu liturgiju i stoga treba biti sveta. Težak zadatak za zborovođu, ali ne i nemoguć. Kod izbora glazbe za liturgiju valja voditi računa o trima komponentama:

- a) prikladan tekst
- b) vrsta glazbe
- c) lijepo muziciranje.

Prikladan tekst

Prikladan tekst iznimno je važna komponenta. Glavni preduvjet za izbor prikladnoga teksta jest dobro poznavanje i razumijevanje misnoga slavlja. Ako naše znanje na tom području nije dovoljno dobro, pomoći nam može *Opća uredba Rimskoga misala* čiji je tekst objavljen i na internetu.

Vodimo računa da u izabranim skladbama tekst odgovara dobu crkvene godine (došašće, Božić, korizma, vrijeme kroz godinu, svetkovina...) kao i određenom dijelu sv. mise (ulazna, pričesna...). Važno je da nepromjenjive dijelove sv. mise (*Gospodine, Slava, Svet...*) ne zamjenjujemo pjesmama s nekim drugim tekstom, što se može čuti u zborovima mladih koje vode nedovoljno educirani ljudi. U izboru pjesama za misna slavlja pomoć mogu pružiti i odgovarajuće internetske stranice, primjerice: *Notna riznica Varaždinske biskupije, Notni arhiv Hrvatskog društva crkvenih glazbenika, Notni arhiv portala katoličkih teologa*.

Vrsta glazbe

Danas se susrećemo s inflacijom loše glazbe u liturgiji s izlikom da treba ići na ruku glazbenom ukusu mladih i tako ih privući na sv. misu. Kao dugogodišnja voditeljica zbora srednjoškolaca u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji s pravom javnosti (od 1999.), ne bih se složila s tim. Mladi mogu pjevati glazbu veoma širokoga stilskoga spektra kao i uočiti koliko je neka glazba kvalitetna.

Prema *Općoj uredbi Rimskoga misala* najpoželjnija vrsta glazbe u liturgiji jest

gregorijanski koral. Melodijski obrasci pjevane mise temelje se upravo na gregorijanskom koralu. U čemu je njegova ljepota i autentičnost? Osim što svi korali imaju lijep i prikladan tekst jer su skladani za potrebe liturgije, u sebi nose mir i uzvišenost – svojstveno katoličkomu duhu. Moram ovdje posvjedočiti kako i srednjoškolci vole i rado pjevaju određene gregorijanske korale, više silabičkoga stila, npr: *Regina caeli; Salve Regina; Veni, veni Emmanuel; Na Isusov se spomen sam, Klanjam Ti se smjerno...* Pri tome je u izvedbi važno težište staviti na izražajnost teksta, a prije toga objasniti njegovu poruku.

Naravno, ne treba zanemariti ni ostale vrste glazbe. Kada je u pitanju umjetnička višeglasna glazba za liturgiju, opet moram zaključiti da su neke skladbe te vrste našle svoje mjesto i na repertoaru mladih. Pri tome valja voditi računa o tome da njihova složenost bude primjerena dobnoj skupini. Tako su se na našem zbornom popisu u NKG-u tijekom godina našle izabrane skladbe W. A. Mozarta, G. P. da Palestrine, J. Arcadelta, J. Gallusa, C. Gounoda, F. Liszta, E. Elgara, M. Frisine, L. Bottazza, I. pl. Zajca, R. Matza, A. Vidakovića, A. Klobučara, M. Martinjaka, psalmi A. Igreca te obrade pjesama F. Dugana. Neke župe u Hrvatskoj mogu se pohvaliti veoma kvalitetnim pjevačkim zborovima čiji raznoliki repertoar obuhvaća velik broj vrijednih djela hrvatskih i europskih skladatelja. Svojim muziciranjem svakako predstavljaju uzor kvalitetnoga liturgijskoga pjevanja.

Neizostavan dio liturgijskoga pjevanja trebaju biti i hrvatske pučke pjesme kao izraz našega nacionalnoga vjerskoga identiteta. Na taj način u pjevanje se rado uključuje cijeli vjernički puk, a mnoge od njih i mlađim su pjevačima drage.

Određene duhovne šansone svojom kvalitetom također lijepo pristaju euharistijskomu slavlju, npr. *Kao košuta, Uđite s hvalama, Blagoslovljen koji dola-*

zi... Zsigurno bi ih se još moglo nabrojiti, a podosta je i onih koje su nastale u novije vrijeme i nisu nigdje objavljene. Kod izbora takvih pjesama za euharistijsko slavlje treba voditi računa o tome da svojim stilom i banalnošću ne podsjećaju na glazbu za zabavu. Kao lijepi primjer spoja gregorijanske tradicije i popularne glazbe navodim *Latinsku pučku misu* A. Musaaale, omiljenu među srednjoškolicima.

Lijepo muziciranje

Sve na veću slavu Božju neka nam bude misao koja će nas voditi u pripremi pjevanja za euharistijsko slavlje. Bogu dajemo ono najljepše, pa tako i u muziciranju. Ako pred sobom imamo zbor klasičnoga tipa, određeni trud trebamo uložiti u lijepo oblikovanje tona i interpretaciju. Ako je u pitanju manji ansambl, također vodimo računa o izražajnosti u pjevanju i lijepoj instrumentalnoj podršci. Pri tome valja pripaziti da instrumenti ne budu preglasni i jači od glasova. U ovom slučaju trebat će nam vještina u slaganju razglasa ili osoba koja je u crkvi za to zadužena.

Što se tiče izbora instrumenata, on će ovisiti o vrsti glazbe koju izvodimo. No ovdje bih se složila s većinom crkvenih glazbenika u mišljenju da su orgulje najprikladniji instrument za liturgiju. Kao »kraljica instrumenata« mogu dočarati širok spektar ugođaja potrebnih za liturgiju – od mističnoga do uzvišenoga i svečanoga. To mogu posvjedočiti mnoge generacije NKG-ovaca koje su sudjelovale u svečanim euharistijskim slavljinama i sa sobom ih nose u lijepim uspomena. Upravo su zvuk i vještina sviranja orgulja znatno pridonijeli tomu svečanomu tonu i doživljaju euharistijskoga misterija.

4. Suradnja sa zborovođama i skladateljima

Za postizanje bolje kvalitete pjevanja potrebna je platforma na kojoj će zbo-

rovođe razmjenjivati svoja iskustva. To može biti kroz različite seminare, smotre zborova, natjecanja i sl. Kao lijep primjer takve suradnje navodim Smotru zborova katoličkih škola u Republici Hrvatskoj koja se održava svake godine u drugom gradu oko blagdana sv. Cecilije. Takvi susreti omogućuju razmjenu iskustava zborovođama, ali i pjevačima te pružaju potporu njihovu nastojanju oko kvalitete muziciranja. I unutar hrvatskih biskupija održavaju se smotre crkvenih zborova s ciljem uočavanja važnosti i ljepote liturgijskoga pjevanja. Slične susrete zborova/ansambala moguće je upriličiti i unutar pojedinih dekanata. S vremena na vrijeme, ovisno o kvaliteti zbora, motivirajuće djeluje i sudjelovanje na nekom natjecanju.

Na kvalitetu rada povoljno utječe i suradnja s nekim od skladatelja, bilo da je riječ o skladbi naručenoj za pojedini zbor bilo obradi neke postojeće pjesme. Vjerujem da bi se skladatelji rado odazvali takvu pozivu, o čemu svjedoče i brojni primjeri takve suradnje u hrvatskoj crkvenoj povijesti.

Čitatelj ovoga članka primijetit će da je podosta rečenica napisano o pjevanju mladih u Crkvi i to nije slučajno. Mladi, a pri tome posebno mislim na srednjoškolce, predstavljaju najosjetljiviju populaciju. Organizacija njihova pjevanja u Crkvi često je prepuštena njima samima ili nestručnomu vodstvu. Ne bih sada ulazila u razloge tomu, ali se to ne bi smjelo događati. Oni trebaju čvrsto stručno vodstvo, popraćeno ljubavlju u prvom redu za njih same koje će im otvoriti vrata za stilski raznovrsnu, ali kvalitetnu i lijepu liturgijsku glazbu. Ne zaboravimo da je glazba moćan medij koji kao lakmusov papir može propustiti u liturgiju i nešto što nije spojivo s katoličkim duhom. Iskreno se nadam da će odgovorni ljudi u Crkvi postati zaista svjesni važnosti glazbe u liturgiji te da će pokrenuti neophodne promjene u tom smjeru. A sve to – za dobro čovjeka i njegove duše.